

Léeh séréel ndút

Téeré 1

Proverbes sérière ndút

Livret 1

ADLN / Kiis ki Ndút

Mont Rolland, Thiès

Sénégal

Livret de proverbes

Livret 1

Textes :

Comité de littérature de l'Association pour le
Développement de la Langue Ndút

Illustrations

Misel Mbenj

en langue ndút

Sénégal

Afrique de l'Ouest

Première Édition

2012

Kúnsëe

Léeh yin wun séréal në : dí hom teeба' dee wadti pesaa ow ra, yee wadti paŋ ow a yee wakay rii paŋ ra.

Léeh homa' wonad di wonaa séréal. Di teeба' ow nuf ñaañaa di homad, pagad, tílëd a wonad di pesi bëe'. Léeh na won a baha, na won a kékëy.

Di filib léeh, baha ya na teeбу tuŋka dee na tílúu mboko ra, dee na habrantuu ra, dee na tílúu kooy' ra. Léeh na won yii leŋke kood, légéy, gém Koo, fahanta'. Ow na húmú faha' won yin sah, yaa sampi sigoh raa, dí míñ ñee léeh, te bëewë ay yúh yee faha' rii won da. Iñy'aa daa tah baha ya na húmú naabuu tuŋka a léeh.

Kon yen bəyaaτun lēeh yë hellu yen baha ya ra,
yen yúun tuŋka, bëewë béeb hen yínë, Ndút fí
kéy saañ fíi.

Gana Fay

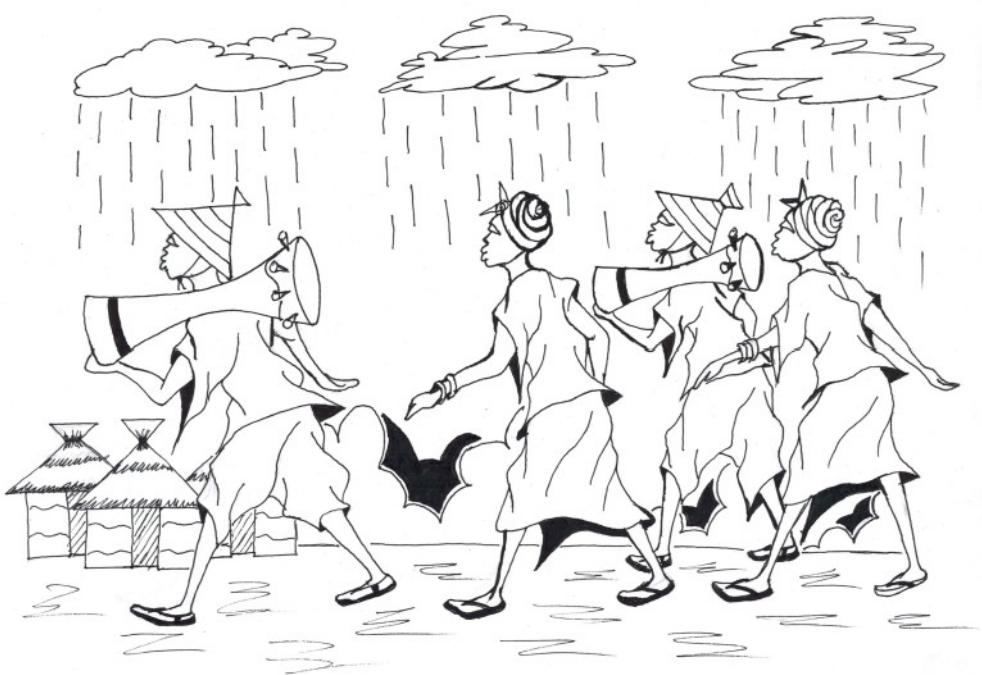
Waay' ndaje na gén ndaje

Iti fa : Ow na gap ndaje, dī níbé dee
nay rii tillée níi rí neb ra, ndaje ma ac
tíléeh daaha.

Ii këkëy gapuu bílím filib gin wa. Wa
wonus tih : « Yen ay gap bëewë béeëb
bílímë. » Wa homute gina, tígí tíl wë
béeëb wonuu ri, tígí took wa béeëb gonluu
ri. Bëy gina béeëb na wonu bílímí tunjka :
« Bílímë ay neb ! Bílímë ay neb ! »

Gina béeëb na waay' níi yiin bílímë,
aanna lab waal yínë rek, waali ana fa
bacala hente hës ! Bëewë béeëb paagute
talli wa, heguute. Lahte bahii won
tunjka daa tih : « Waay' ndaje na gén
ndaje. »

Faatu Siis

Bëewë becee kot yínë rëe, lah becee kot yínë ti wa nen

Iti fa : Yee na ðeef fu bëewë page ri ra,
lah page ri ti wa nen.

Faatu kola' gin wa, saañce kooroh gin
kay. Aya' ri ra, ði homa' faami na
dúhéh étís. Bëy gina béeb na ðoobu ri.
Bëewë tee'ee këemë rëe ði na dúhéh.
Bëewë paye meeyi gina raa, ði na
payeh. Di lahay kooy, lahay mboko.

Bis lahte, lasi béeb na kad kíi. Di foŋ
fogo níi ow ayay hílbí. Di daayce mëkë,
dúhté këemín na ha' dímlë'. Ow tahay rii
na.

Bahaa kolohte, hampe ya'a won di tih :
« Koy so', fu ac gin fu ðeef bëewë becee
kot yínë rëe, lah becee kot yínë ti wa
nen. »

Iwet Juuf

Tílëh waha na maaseeh luuyi pacooli

Iti fa : Bëy na tookeh faam dékë' hool.

Kékëyë húmú gina kíilë ñíñ fi faami na dobeh ri. Daa ri biti siba tílëh gaan, dí na tookeh faam. Di tílë' tílëe faraah, dí haal daa raa, dúh dín.

Yii nebi lah faam wa béeëb, dí na maaseeh. Faraah dí deefa' iñi neëba béeëb dúm.

Di hoolte iñi kah-kah ya béeëb. Di deefa' loonna mírsú, gúmmë líhú. Daa ri biti ñamma a hanna béeëb, dí na maaseeh wa.

Mani yii baa daa tah baha won kíilë tih : « Tílëh waha na maaseeh luuyi pacooli. »

Kot míneh kaa' kúŋ, kaa' sílíl

Iti fa : Wonuu bëyí lahay légréy níi
wocce, anti kaa' pay meey.

Bee non tuŋki y'aallee leegi homuu biti
bëy paay teeraa rek, dœef ri wuneh.
Këkëyí y'aala kaa'te jaŋi ekol, kolohte
saañce Ndakaaru hompe na líy iip a
yoh iip kaa'te ac Ndút.

Tílë' rí níi dí mokke dín fë, olay yee na
saam dí ra, tuŋka na ayu feedi
Maryaama, dí ñéerë'té a wa céppé
Ndút kan ! Di na haal faam, tuŋka na
mëkëyú téebílhí ndah namu. Di lukki
kûrëy yoobbol sahfaf.

Gétë' feeda bëewë në suu meey ra,
y'aal kowa ladte lúumí nem won ti
jéríd, yulidte waal sabboo, kaa'te wah,
ndaa loona tíkú rëe, siba típëh níi beni.

Boffa alsohte yaa níi won dí tih : « Yaal
kowa ! Kolee kat fu wayan woteh. Kot
mínéh kaa' kúŋ, kaa' sílíl. »

Baa Ngol Sek

Feloh na wulla' afi

Iti fa : Bëyí maañci fel, fela mín ríi kom kofeel.

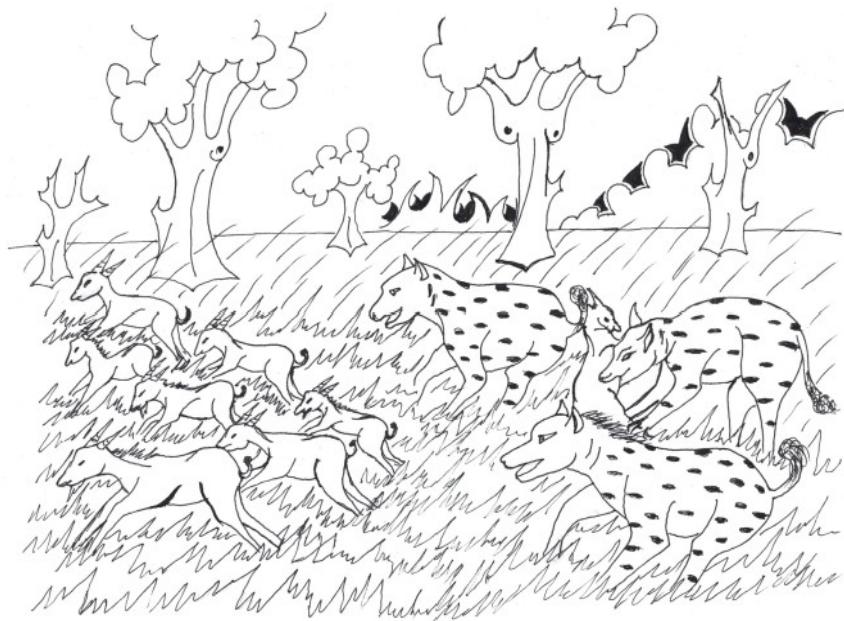
Húmú laha' këkëyí níirë' i pe'. Di níid níi lakoh dúuffë deefä dí wulohte níirëh yí kayya raa, homa' homoo níi dí dñañjee, foge, wone tih : « Ëyí déey ! Gúm fë abeh, ee ñam pe' ya ra. »

Hen dña raa, níirëh yë béeë mëkë ac sëmlë'í. Wa lah dii na raa na ëlìh yin. Di an waa yene.

Di na pañ yaa níi lahte bis, dí na níid níi sampee wuloh níirëh yí kayya, dúufí gaante hompe hanndal ki wa.

I gúmú caak púlúuté pe' yi na. Di hampe foñ a dñañjoh : « Ëyí déey ! Gúmú yë ee ñamu pe' yi so' ra. »

Di hampe foŋ a d̥aañnjoh, nírëh yí
kayya habuu biti di paŋ pagaddee ke ri
merees, ndeke di won kaah. Ow ëe ow
ayay sëmlë'í níi gúmú yë ñamute pe' yi
bëeb. Yii baa daa tah bëewë na wonu
tih : « Feloh na wulla' afi. »

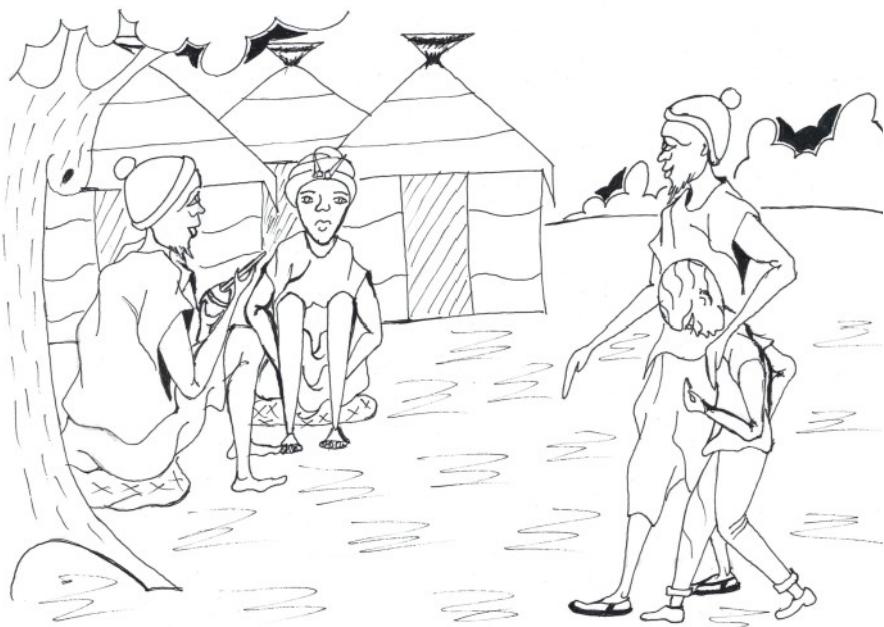

Yak pún pún ay míllée túfí

Iti fa : Fu pay níi rëe fay míllée tígë dék
fú rë.

Kékëy húmú gina kíilë damoh damoo
níi, wona' yii neba' ri. Lahte bis, dí
panjke pagad níi bani boffa poo'uute.
Poo'uu bani boffa ra, nijaayi acce goneel
a boffi, kaa' biti boffa lík rí faam fa,
ndaa ri wooñinja'te níi boffa míllé'té ríi
lík faam fa. Nijaayi wonte ri biti dí ac
faami, dí kaa'te, saañce faam kooji.
Laha' ri dín fë, otte biti pesin faam boffi
daa gisa' pes faam ow kay ra, dí nimilte
otte nijaayi, nijaaya payte, goneelte a
boffa antee rii kúd, dí wëegíssé faam
boffi.

Daa tah séréal won tih : « Yak pún pún
ay míllée túfí. »

Les proverbes

1- Waay ndaje na gén ndaje.

2- Bëewë becee kot yínë rëe, lah becee
kot yínë ti wa nen.

3- Tílëh waha na maaseeh luuyi pacooli.

4- Kot mínéh kaa' kunj, kaa' sílíl.

5- Fehoh na wulla' afi.

6- Yak pún pún ay míllée túfí.

Traduction des proverbes

1- La préparation d'une festivité peut réussir mieux que la festivité elle-même.

2- Si les gens dansent avec un pied, il faut danser avec un pied comme eux.

3- Un grand marcheur est toujours absent à l'enterrement de son beau-père.

4- Le pied ne peut pas refuser de se plier et de se déplier.

5- Un menteur peut se créer des soucis à lui-même.

6- Même si l'oiseau vole très loin, il finit toujours par retourner à son nid.

